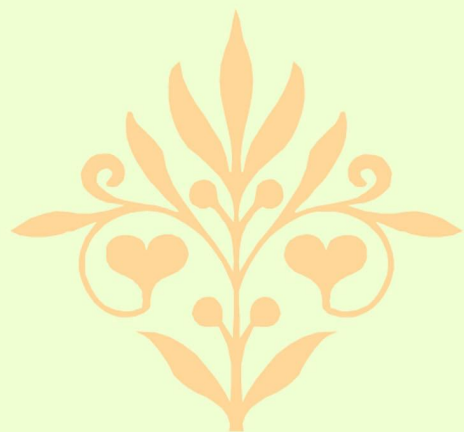

**Теоретико-методичні
засади планування
змісту уроків
художньої культури
України**

Суми-2011

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

**Теоретико-методичні засади
планування змісту уроків художньої культури
України**

Науково-методичний посібник

Суми-2011

УДК 78

ББК 74.266.7

Серія «Методичний камертон»
започаткована з метою надання методичної допомоги
вчителям мистецьких дисциплін та керівникам гуртків відповідного
профілю

Теоретико-методичні засади планування змісту уроків художньої культури України: Науково-методичний посібник / Укладач Бубнова І.С. Суми: ОШПО, 2011. – 16 с.

Друкується на підставі рішення засідання кафедри теорії та методики виховання Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти від 21.03.2011 р., протокол № 9.

Рецензенти:

Гиря О.О., завідувач кафедрою теорії та методики виховання Сумського ОШПО, канд. пед. наук, доцент,

Сердюк О.П., методист Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

У науково-методичному посібнику подано теоретико-методичні засади планування змісту уроків художньої культури України у 11 класі загальноосвітніх навчальних закладів та варіанти календарно-тематичного планування змісту музичної освіти. У розробці календарного плану приймали участь вчителі художньої культури Сумської області.

Матеріали стануть у нагоді вчителям, що викладають художню культуру України у 10 класі загальноосвітніх навчальних закладах різного типу, методистам, які ведуть відповідні питання, студентам вищих навчальних закладів музичного профілю.

Основні підходи до календарно-тематичного планування змісту уроків художньої культури України

Відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти в галузі "Естетична культура" розроблено зміст навчальної програми "Художня культура" (9-11 кл.), за якою з 2009-2010 навчального року розпочато викладання в школах України.

Програма розрахована на вивчення курсу протягом трьох років, кожен з яких має свою особливість. Так, у 9-му класі відбувається узагальнення мистецьких знань учнів набутих у 1-8 класах на заняттях з образотворчого мистецтва (1-7 кл.), музичного мистецтва (1-8 кл.) або інтегрованого курсу "Мистецтво (1-8 кл.)" за двома напрямками:

1. Мистецтво в просторі культури (види мистецтва, специфіка їх художньо-образної мови та жанрова різноманітність, роль мистецтва у пізнанні світу). Розглядається також специфіка видів мистецтва, які входять до змістових ліній не забезпечених навчальним планом (театральне мистецтво та кіномистецтво).

2. Основи художньої культури, де дається загальне уявлення про культуру, форми її збереження, особливості художньої культури, художні стилі і напрямки.

Останню тему другого семестру "Художня культура рідного краю" можна вважати "забігом" до вивчення курсу "Художня культура України" для 10 класу, що розпочався у 2010-2011 навчальному році.

Особливість викладання курсу полягає у його побудові, що розглядається в історичному аспекті у таких хронологічних межах:

- Художня культура України від найдавніших часів до кінця XVI ст.
- Художня культура України XVII- XVIII ст.
- Українська художня культура XIX ст.
- Українська художня культура XX ст.

У кожному періоді висвітлюються питання розвитку образотворчого мистецтва, музичної та театральної культури. При вивченні культури України ХХ ст. пропонується розглянути і кіномистецтво.

Із скороченням часу на вивчення курсу з 35 до 17,5 годин виникли труднощі у плануванні матеріалу та організації навчально-виховної діяльності учнів. Програма пропонує об'єм змісту, що не цілком вписується у навчальний час. Відзначимо, що в завдання курсу не входить вичерпний виклад історії окремих видів мистецтва або розповідь про усі видатні твори. Для набуття досвіду вільного орієнтування в різних пластах культури не обов'язково детально і ретельно освоювати кожний з них. Досить відпрацювати модельні ситуації накопичення досвіду діалогічної взаємодії з об'єктами культури. Процес освоєння змісту курсу припускає, що в центрі вивчення культури кожного хронологічного періоду — людина, його уявлення про світ і своє місце у всесвіті, творча діяльність.

Вибір і кількість творів диктуються конкретною ситуацією уроку: ефективністю роботи з твором для досягнення цілей заняття, рівнем загальної культури учнів, наявністю текстів культури (зорові образи — слайди або компактдиски; аудіозаписи; кінофрагменти; літературні тексти та ін.). Передусім оцінюється їх здатність сприяти в процесі їх освоєння і наступного обговорення осмисленню тих проблем, які визначені як ключові для цього заняття. Педагог має право розширити коло творів (замінити деякі з них), але вибір повинен підкорятися загальній логіці програми і органічно вписуватися в контекст заняття.

Кількість творів, що розглядаються на занятті, не регламентована і залежить від змісту конкретного уроку і ступеня підготовки класу. Якщо в ході уроку не вдається обговорити усі заплановані тексти культури (наприклад, розгорілася дискусія, школярі поставили багато додаткових запитань, висловлювали власний розсуд), не варто за всяку ціну прагнути «виконати план».

Програма не дає можливості повністю прослухати монументальні

музичні твори (ораторія, опера, концерт, симфонія) від початку до кінця, дивитися кінофільм цілком. Отже, учитель повинен вибирати фрагменти, визначати мінімум, який буде потрібний і достатній. Практика засвідчує, що доцільно використовувати не більше двох-трьох фрагментів на одному уроці, плануючи, щоб час їх звучання або перегляду співвідносився з часом, відведеним на їх обговорення. Усі фрагменти повинні мати закінчений характер і не обриватися на півслові. При цьому важливо врахувати, що відібраний фрагмент дозволяє відчувати специфіку художньої мови усього твору, стиль і особливості авторської манери.

Можна і навіть бажано розширювати коло обговорюваних творів, включивши ті, які учні бачили або чули або які вони самі хотіли б обговорити на занятті. Це дозволить зробити предметом обговорення те, що їм знайомо і цікаво.

Допомогою у економії часу на уроці може бути випереджаючий характер домашнього завдання (для курсу художньої культури такого роду завдання можуть складати значну частину, оскільки учням часом доводиться освоювати розділи світової культури впродовж 1-2 навчальних годин). Самостійний пошук і аналіз інформації дозволить учням розширити уявлення про культуру, що вивчається, епоси, детальніше познайомитися з творчістю знаменитих майстрів, історією створення і існування мистецьких шедеврів.

Взагалі характер домашніх завдань визначається специфікою предмета, мета якого не може бути зведена до засвоєння основ наук. Домашні завдання мають бути спрямовані на те, щоб учень отримав можливість "опанувати максимальну кількість стратегій самореалізації в просторі культури". Вони мають бути націленими на освоєння учнями різноманітних способів взаємодії з об'єктами культури, що дозволяють проаналізувати і оцінити ці твори, скласти про них власну думку (значна частина завдань цього типу має бути пов'язана з освоєнням пам'ятників культурної спадщини і припускати відвідування музеїв, театрів, виставок, концертів, освоєння міського середовища). Домашні завдання повинні мати творчий характер і припускати переосмислення історико-

культурного досвіду, що освоюється в курсі художньої культури, використання його у власній діяльності, формування певного досвіду створення текстів, коментарів, есе і висловлювань з різних проблем.

У контексті загальних завдань, які ставляться сьогодні перед курсом, найбільш прийнятними видаються завдання, які дають можливість учневі включити культурну спадщину в особовий світ, пропонують ситуації, коли освоєння досвіду світової культури стає засобом розвитку і становлення особистості. Виконуються вони учнями або усно, або у вигляді коротких записів в зошиті. Їх підсумки можуть підводитися у різних формах. Для індивідуальних відповідей, пов'язаних з формуванням особистої позиції, оптимальною формою подання роботи є презентація, яка дозволить учневі вибудувати свою відповідь, спираючись на візуальні образи, і виявити при цьому власну індивідуальність.

Основною вимогою до таких робіт є особисте відношення учня до запропонованого матеріалу, наявність його оцінки, роздумів, власних версій.

Домашнє завдання, що припускає самостійне дослідження об'єктів міського і музейного простору, може обмежуватися письмовими відповідями на питання, які учневі пропонувалося вирішити безпосередньо у процесі діяльності. Проте робота, що подається, не повинна носити характер індивідуального «звіту» або фактологічної довідки (картина художника ... написана в ... році), головне в ній — роздуми, версії, гіпотези з приводу побаченого, осмисленого, підкріплені вагомими аргументами. Найбільшого ефекту при підведенні підсумків самостійної дослідницької діяльності дітей в міському або музейному середовищі вдається досягти за організації групової дискусії, яка дозволить учням висловити власні версії і відкоригувати їх у процесі обговорення. Учитель дістає можливість оцінити не лише правильність відповідей та їх аргументованість, але й уміння учня презентувати результати своєї діяльності, відстоювати власну думку, переконувати і доводити. Такі підходи до домашнього завдання актуальні не лише для уроків художньої культури, а й інших уроків мистецтва.

Насиченість уроку художньої культури вимагає від учителя високого рівня фахової підготовки, наявності відповідного матеріалу (відео, аудіо), технічних засобів (музичний центр, комп'ютер, мультимедійний проектор) та використання сучасних навчальних технологій.

Календарно-тематичне планування, що пропонується, ґрунтується на принципах цілісності, наступності, системності: дає можливість за вертикаллю прослідкувати вивчення тем уроків, збагачення понятійного апарату учнів та ознайомлення їх із короткими біографічними даними митців та їх творами для сприймання (вивчення мистецтвознавчої інформації), набуття умінь і навичок у практичній роботі, а за горизонталлю – підпорядкованість матеріалу та практичної діяльності темі уроку. Домашнє завдання є логічним завершенням вивчення теми, але, на відміну від інших навчальних предметів, має, як ми уже наголошували, не репродуктивний, а творчий характер.

Зміст уроків та визначені твори для сприймання були розроблені творчими міні-групами фахівців з мистецьких дисциплін у рамках експрес-курсів з проблеми викладання курсу "Художня культура України " 10 клас.

У календарному плануванні подано декілька прикладів творчих практичних робіт для виконання на уроках та у позаурочний час, які вчитель може вибрати виходячи із підготовки своїх учнів, або може бути запропоновано дітям на їх вибір.

Тож запропоноване календарне планування є орієнтовним і може бути творчо використане вчителем.

**Календарно-тематичне планування змісту уроків української художньої культури
10 клас**

№ уроку. Дата проведення	Тема уроку	Вивчення мистецтвознавчої інформації	Твори для сприймання	Практична робота	Орієнтовне домашнє завдання
1.	Образотворче мистецтво від найдавніших часів до кінця XVI ст.	Розділ I. Художня культура України від найдавніших часів до кінця XVI ст. Основні періоди розвитку. Зразки образотворчого мистецтва Трипільської та скіфської культури. Мистецтво грецьких міст Північного Причорномор'я. Наскельний розпис. Декоративно-прикладне мистецтво. Монументальний живопис. Скульптура. Хрестово-купольні храми. Фреска та мозаїка. Іконопис. Види ікон. Книжкова мініатюра. Елементи оформлення книги. Замки і фортеці	Статуетка птаха з Мізинської стоянки. Наскельні малюнки. Жіноча голова. Трипільська кераміка. Золотий гребінь. Скіфська пектораль. Амфора. Настінний розпис склепу в Пантікапеї. «Голова богині Деметри». «Збрудський ідол» П'ятницька церква в Чернітові. Софійський собор. Богоматір Оранта. Христос Пантократор. Вишгородська Богоматір. Спас Нерукотворний. Успенське Благовіщення. «Родзівільський літопис». «Пересопницьке Євангеліє». Замок Хотинський. Церква в Сутківцях	Розробка фрагментів діорами «Київ – духовний центр України-Русі»	Ліплення скульптури аніمالістичного жанру за скіфськими мотивами. Виготовлення альбомів "Трипільська та скіфська культура". Виготовлення фрагментів діорами
2.	Музична культура від найдавніших часів до кінця XVI ст.	Первісні музичні інструменти. Музична культура східних слов'ян, античних міст Північного Причорномор'я. Музична культура Київської держави. Народна, придворно-світська, церковна музика. Давньоруські музиканти, музичні інструменти. Народна творчість (епос, календарно-обрядові, родинно-обрядові пісні)	А.Врубель. «Пан». Музичні інструменти: ліра, кіфара, авлос, сиринга. Ілюстрації «Чоловік, що танцює» (срібна пластина). Амфора. Античний леків (VI ст. до н.е.). Теракота із зображенням учителя з учнем (V ст. до н.е.). Ілюстрації: «Гусяр», «Срібний браслет». Ф.Шабрін. Триптих «Пісня» з циклу «Давній Київ»	Інсценування образу пісень (робота у групах) 1 група – колядки, щедрівки. 2 група – веснянки, гайки. 3 група – за власним вибором	Скласти кросворд з теми. Виготовлення ударних інструментів найдавніших часів. Укласти й оформити "Родинний пісенник"
3.	Театральна культура від найдавніших часів до кінця XVI ст.	Театр як вид мистецтва. Обрядовий пратейт: підгунтя виникнення, характерні ознаки. Народна гра, народне свято, народний ритуал. Княжий театр. Скоморохи	Календарно - обрядові пісні (веснянки, купальські, русальські, обжинкові колядки, щедрівки та інші). Соціально - побутові пісні (весільні, про родинне життя, про кохання та інші)	Відтворення місцевих народних ігор: епізоду обряду сватання	Укласти збірку «Обрядові осінні пісні» або підготувати інсценізацію епізоду весільного обряду (за вибором учнів)

Розділ II. Художня культура України XVII-XVIII ст.					
4.	Образотворче мистецтво України XVII-XVIII ст.	Українське бароко. Розпізнавання архітектурних пам'яток. Народний іконопис. Особливості побудови портрету. Гравюра. Види гравюр (офорт, ксилографія)	Андріївська церква. Маріїнський палац. Собор святого Юра. Єкатеринівська церква Чернігова. Преображенська церква у Сорочинцях. Покрова «Зображенням Б.Хмельницького» Ікона з Дажків. Святі Варвара і Катерина з ікони Кононопа. Зразки народних картин «Козак Мамай». Портрет В.Г.Амалія. Портрет Б.Хмельницького. Портрет Д.Сфремова. А.Тарасевич. Гравюри з Києво-Печерського патерика. І.Цірський. Фрагмент тези на честь П.Калачинського	Замальовки архітектурних споруд зразків українського бароко. Виготовлення колажу за мотивами народних картин «Козак Мамай». Порівняння репродукцій	Підібрати матеріали до альбому «Пам'ятки України»
5.	Музична культура України XVII-XVIII ст.	Мистецтво кобзарів і лірників. Церковний спів. Партечний концерт. Творчість М.Бортнянського, Д.Березовського, А.Веделя. Літургія. Творчий портрет Г.Сковороди. Кант. Цикл «Сад божественних пісень»	Ілюстрації А.Безпечний «Бандурист» (віз. ряд.), «Козак Мамай» (муз. ряд). Слухання дум, історичних пісень. Сприймання: А.Ведель «Херувимська», М.Бортнянський. Хоровий концерт №24. Хоровий літопис століть. М.Лисенко. Опера «Наталка Полтавка» (образ Возного). Пам'ятник Г.Сковороді у Переяслові-Хмельницькому	Виконання відомих історичних пісень за вибором учнів. Створення сторінки для альбому «Хорова спадщина Сумщини». Виконання живописних чи графічних композицій за мотивами текстів творів Г.Сковороди	Дібрати крилаті вислови Г.Сковороди. Засобами мистецтва створити образ кобзаря
6.	Театральна культура України XVII-XVIII ст.	-риторика, поезика; - інтермедія; містерія, міраклі, мораліте, панегірик; - вертеп; - шкільний театр - діяльність Феофана Прокоповича	Панегірик «Свхарістеріон, або вдячність Петру Могилі»; Віршована драма І.Волковича Різдвяна вертепна вистава «Народження Спасителя»	Створення комічної інтермедії у стилі «шкільного театру»	Скласти діалог з елементом театралізації у стилі «шкільного театру» на тему «Приїзд бурсаків додому»
7.	Узагальнення				
Розділ III. Українська художня культура XIX ст.					
8.	Архітектура, скульптура та палацо-паркові комплекси	Мистецькі стилі: класицизм, сентименталізм, романтизм,	Палац гетьмана К.Розумовського в Батурині.	Створити образ архітектурної споруди в	Виконати порівняльний

	Україні XIX ст.	еклектика. Парк .	Будинок старої біржі в Одесі. Київський Національний університет ім. Т.Шевченка. Володимирський собор у Києві. Костёл св. Миколая. Парк «Софіївка»	класичному стилі. (графіка, паперова пластика)	аналіз основних ознак архітектури
9.	Живопис XIX ст. та основні центри художніх промислів України	Станковий живопис. Жанр живопису. Психологічний портрет. Гравюра. Центри художніх промислів. Регіональні особливості народного мистецтва	Д.Левіцький. «Портрет невідомої». Т.Шевченко «Автопортрет», «Катерина», серія «Мальовнича Україна». М.Пимоненко «Перед грозою». О.Мурашко «Похорон кошового». Опшійнявський розпис. Петриківський розпис. Кролевецькі рушніки. Косівська кераміка. Яворівський розпис	Створення ескізу орнаменту для кролевецького рушника (картопляний штамп)	На основі народного розпису (за вибором) виконати ескіз оздоблення предметі побуту
10.	Музична культура України XIX ст.	Соціально та родинно-побутові пісні, фольклор, фольклористичні дослідження (експедиції). Етнографія. Кантата. Гімн. Українська опера. Опера: історико-героїчна, лірико-побутова, комічна, лірико-фантастична, опера-сатира, дитяча опера. Романс, солоспів, хор. Видатні діячі української музичної культури. М.Лисенко основоположник української композиторської школи	Галерея портретів кобзарів О.Сластьона. І.Жакевич «Перебендя» Опера С.Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм». А.Вахнянин опера «Купало». М.Калачевський «Українська симфонія». М.Вербицький «Ще не вмерла України». Музичні твори: К.Стеценко Я.Степовий. М.Леонтович. М.Лисенко	Перегляд відео матерів про творчість композиторів, фрагменти опер. Порівняльна характеристика ліри, бандури, кобзи. Створити гімн своєї школі (робота в групах)	Створити сторінку для альбому «Корифеї української музики». Дібрати матеріал (фотографії, репродукції) за темою уроку
11.	Театральне мистецтво України XIX ст.	Драматургія українського театру, її специфіка. Полтавський аматорський театр під керівництвом І.Котляревського. Домашній театр. Культурно-просвітницька спілка	І.Котляревський «Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль – чарівник». Епізод відеовистави «За двома зайцями» (за п'єсою М.Старицького; епізод оперети «Сорочинський ярмарок» (музика М.Лисенка)	Розробити ескіз декорації до п'єси Г.Квітки - Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Укласти програму (буклет) театральної	Розробити афішу до спектаклю «Наталка Полтавка» за п'єсою І. Котляревського

		«Руська бесіда». Літературно - драматичне товариство під керівництвом Сидора Воробкевича на Буковині. Театр корифеїв. Антреприза, корифей, антрипренер. Оперета	вистави «Сто тисяч» за п'єсою І. Карпенка-Карого	Створити мультимедійний фотоальбом «Театр корифеїв»
Розділ IV. Українська художня культура XX ст.				
12.	Архітектура і скульптура XX ст.	Український модерн. Музеї під відкритим небом. Монументальна скульптура. Міста-заповідники	Будинок з химерами В.Г.Городецького. Музей в Пирогово. Шевченківський заповідник в Корсунь-Шевченківському. Музей в Переяслав-Хмельницькому. Пам'ятник засновникам Києва	Підготувати ілюстративний ряд за темою
13.	Образотворче мистецтво України XX ст.	Напрями образотворчого мистецтва. Народне мистецтво. Український авангард	В.Касіян ілюстрація до твору Франка «Борислав сміється». М.Дерегус «Вітер». Нарбут «Еней з військом». К.Малевич «Супрематична композиція». О.Архипенко «Жінка розчісує коси». Д.Бурулюк «Час». Т.Бойчук «Біля яблуні». О.Мурашко «Дівчина в червоному капелюсі». Ф.Кричевський триптих «Життя». Т.Яблонська «Хліб». К.Білокур «Квіти за тином». М.Приймаченко «Три діди»	Створити збірку репродукцій художників XX ст. Проект дизайну сучасного шкільного приміщення в українському стилі
14.	Музична панорама XX ст.	Хорова вокально-симфонічна, симфонічна музика. Камерна музика, кантата-поема, симфонія-кантата, масова пісня, солоспів. Напрями вітчизняної естради: поп-, рок-, фолк музика, арт музика, джаз, авторська пісня, шлягер	Проведення круглого столу «Музична культура XX ст.». Музична вікторина «Пісенний вернісаж»	Укласти фонотеку улюблених творів своєї родини "Музика різних поколінь". Взяти участь у підготовці і проведенні заходу на тему: «В.Івасюк легенда

15.	Від Л.Курбаса до В.Ступки	<p>Мистецьке об'єднання «Березіль».</p> <p>Театр «Березіль» під керівництвом Леся Курбаса.</p> <p>Актори та режисери українського театру.</p> <p>Львівський театр ім. І.Франка.</p> <p>Відхід від авангардистської концепції театру і розвиток суто реалістичної режисури, постановки психологічної драми</p>	<p>Микола Куліш «Мина Мазайло», постановка трагедії Софокла «Цар Едіп»</p>	<p>Підготовка міні-вистави (фрагмент твору українського письменника), декорацій і костюмів, музичне оформлення (робота в групах)</p>	української естради»
16.	Кіномистецтво України	<p>О. Довженко як фундатор українського кіномистецтва.</p> <p>«Поетичне мистецтво» 60-тих років XX століття (С.Параджанов, С. Осика, І. Миколайчук).</p> <p>Миська проза (К.Муратова, К.Єришов, В.Криштофович).</p> <p>Біографічний фільм (І.Савченко, Т.Левчук, О.Фіалка).</p> <p>Психологічна драма (М.Хуцєв, П.Тодоровський).</p> <p>Детективно-пригодницькі фільми (С.Говорухін).</p> <p>Історичний фільм, картина про війну (І.Кавалерідзе, Л.Биков).</p> <p>Українське анімаційне кіно: фільми про тварин, фільми-притчі, анімаційна комедія.</p> <p>Прийом типологізації як основа комедійного козаського циклу В.Дахна.</p> <p>Посадження ігрового кіно та анімаційного у контексті одного фільму.</p> <p>Українське документальне кіно</p>	<p>Уривки з фільмів «Земля», «Щоре».</p> <p>Фрагменти кінострічок «Тіні забутих предків» С.Параджанова, «Камінний хрест» Л.Осеки.</p> <p>Фрагменти кінострічок «Короткі зустрічі», «Довгі проводи» К.Муратової.</p> <p>Фрагменти кінострічок «Військово – польовий роман» П.Тодоровського; «У бій ідуть тільки «старики» Л.Бикова.</p> <p>Мультифільми «Ведмедик, або той, хто живе в річці», «Лелеченя», «Маруся Богуславська», «Як козаки куліш варили»</p>	<p>Скласти сенкан на тему «І.Миколайчук – ікона українського «поетичного кіно» або «Л.Биков – знакова постать українського кіно».</p> <p>Створити власний мальований мультфільм із життя сучасного школяра за мультимедійними засобами, дібрати до нього діалоги, озвучити</p>	<p>Створити слайд-шоу «Творчий портрет» (актора, режисера); переглянути один із названих на уроці кінофільмів, створити до нього афішу; переглянути кінофільм «У бій ідуть тільки «старики», вибрати вислови, які стали афоризмами. Використовуючи засоби мультимедіа, створити документальний відеоролик з проблем молодіжного середовища</p>

17.	Художня культура української діаспори	<p>Архітектура і скульптура. О. Архипенко - піонер авангардизму в скульптурі. Живопис і графіка. Українська тематика в музичному мистецтві. Виконавство (М.Голінський, М.Скала-Старицький, І.Маланюк, С.Зарицька, Р.Савицький, А. Рудницький, Л. Колесса). Український музичний інститут ім. М.Лисенка в Торонто. Український музичний інститут у Нью-Йорку</p>	<p>О. Архипенко. Кераміка. Л.Молоканин. Пам'ятник Т. Шевченко в Буенос-Айресе. Т.Крук. Т.Шевченко</p>		<p>Укласти фотозальбом видатних діячів культури української діаспори.</p>
17,5	Узагальнення. Підсумкова атестація			.	<p>Підготувати 10 питань для самоперевірки</p>

ЛІТЕРАТУРА

1. Ванюшкина Л. Современный урок МХК / Любовь Ванюшкина, Наталия Шейко. - М.: Чистые пруды, 2007. - 32 с. - (Библиотечка «Первого сентября», серия «Искусство». Вып. 6(18)).
2. Художня культура. 9-11 класи /Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл. 5-11 класи. – К.: Перун, 2005.-233 с.

ЗМІСТ

Основні підходи до календарно-тематичного планування змісту уроків художньої культури України	3
Календарно-тематичне планування змісту уроків української художньої культури 10 клас	7
Література	13

